

ПРО ПРАВОВУ ОСНОВУ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ ІНФОРМАЦІЇ НА СТАДІЇ ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВ ПРО НАКЛАДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ

THE ROLE OF ELECTRONIC MEANS OF INFORMATION IN THE EXECUTION OF RESPONSIBILITIES ON THE CONDUCT OF ADMINISTRATIVE SETTLEMENTS

Когут В.М.,

*аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін
факультету № 6 (юридичний)
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Стаття присвячена висвітленню ролі електронних засобів інформації у виконанні постанов про накладення адміністративних стягнень. Проведено аналіз адміністративних стягнень, які становлять систему заходів адміністративної відповідальності. Акцентовано увагу на проблемах практичної реалізації використання електронних засобів інформації в адміністративному судочинстві.

Ключові слова: електронні засоби інформації, електронне судочинство, адміністративний процес, адміністративна відповідальність, адміністративне стягнення.

Статья посвящена рассмотрению роли электронных средств информации в исполнении постановлений о наложении административных взысканий. Проведен анализ административных взысканий, которые составляют систему мер административной ответственности. Акцентировано внимание на проблемах практической реализации использования электронных средств информации в административном судопроизводстве.

Ключевые слова: электронные средства информации, электронное судопроизводство, административный процесс, административная ответственность, административное взыскание.

The article is devoted to the highlighting of the role of electronic means of information in implementing the decisions on imposing administrative penalties. The analysis of administrative penalties, which constitute a system of administrative responsibility measures, is carried out. The attention is focused on the problems of practical implementation of the use of electronic media in administrative legal proceedings.

Key words: electronic media, electronic justice, administrative process, administrative responsibility, administrative penalty.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні започатковані зміни в реформуванні судової системи. Важливе місце серед цих змін відведено запровадженню електронного адміністративного судочинства. Запроваджено лише окремі елементи електронного судочинства для забезпечення та здійснення адміністративного процесу. Найважливіша і практична необхідність дослідження даної проблеми, зокрема ролі засобів електронної інформації у виконанні постанов про накладення адміністративних стягнень.

Стан дослідження. Проблематиці запровадження електронного судочинства присвячені наукові праці таких учених, як: В. Білоус, О. Бринцев, А. Каламайко, М. Кравчик, Р. Куйбіда, Н. Кушакова-Костицька, Р. Калюжний, Н. Логінова та ін. Запровадження електронного судочинства стало провідною темою наукових дискусій та публічних обговорень останнім часом. Після ухвалення Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», яким визначено саме ключові положення щодо запровадження електронного судочинства, науковий і практичний інтерес до цієї проблематики все більше зростає.

Метою статті є з'ясування ефективності правового регулювання адміністративного процесу за допомогою використання електронних засобів інформації.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні необхідним є виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі та гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством. Це досягається систематичною та цілеспрямованою діяльністю державних органів і суспільних організацій щодо формування в людини правової свідомості та свідомого ставлення до додержання законів, інших нормативно-правових актів, поширення правових знань, формування правових переконань та правової культури, прищеплення населенню навичок правомірної поведінки [1, с. 5].

Законність – це принцип, обов'язкова вимога, метод, режим і стан неухильного дотримання, виконання і застосування законів та заснованих на них інших правових актів усіма учасниками суспільних відносин у всіх сферах суспільного життя. Закріплену законодавством вимогу дотримуватися правових приписів, яка звернена до всіх суб'єктів суспільних відносин, необхідно вважати принципом. Характерною рисою законності як принципу є його універсальність. Принцип законності поширюється на всі сфери та всіх учасників суспільних правовідносин. У свою чергу, законність містить принципи єдності законності, верховенства закону, неприпустимості протиставлення законності і доцільності, реальності законності.

Змістом принципу єдності законності є загальнообов'язковість приписів чинного законодавства для всіх суб'єктів правових відносин, єдине розуміння юридичних критеріїв оцінки поведінки учасників правовідносин. Значення цього принципу полягає у вирівнюванні правового регулювання суспільних відносин незалежно від видів нормативних актів, суб'єктів правовідносин і характеру об'єктів впливу. Верховенство закону зумовлює підпорядкування закону всіх юридичних актів (як нормативних, так і правозастосовчих). Конституція держави має вищу юридичну силу, тому всі закони повинні відповідати саме Конституції, підзаконні нормативні акти – законам, до того ж підзаконні акти ухвалюються і діють тільки тоді, коли які-небудь суспільні відносини неврегульовані законом. Неприпустимість протиставлення законності і доцільності як принцип передбачає, що не можна нехтувати вимогами закону з міркування життєвої доцільності (місцевої, індивідуальної), оскільки міркування останньої враховуються в межах закону. Отже, доцільність не може суперечити законності й існує лише в межах останньої.

Реальність законності – досягнення фактичного виконання правових принципів у всіх видах діяльності та невідворотність відповідальності за будь-яке їх порушення, за допомогою як загальносоціальних чинників, так і спеціальних державно-правових, зокрема примусових засобів.

Завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин із метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень із боку суб'єктів владних повноважень.

У справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень адміністративні суди перевіряють, чи прийняті (вчинені) вони:

1) на підставі, у межах повноважень та в спосіб, що визначені Конституцією та законами України;

2) з використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано;

3) обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для ухвалення рішення (вчинення дії);

4) безсторонньо (неупереджено);

5) добросовісно;

6) розсудливо;

7) з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи всім формам дискримінації;

8) пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія);

9) з урахуванням права особи на участь у процесі ухвалення рішення;

10) своєчасно, тобто протягом розумного строку.

Основними засадами (принципами) адміністративного судочинства є такі:

1) верховенство права;

2) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;

3) гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;

4) змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі;

5) обов'язковість судового рішення;

6) забезпечення права на апеляційний перегляд справи;

7) забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, визначених законом;

8) розумність строків розгляду справи судом;

9) неприпустимість зловживання процесуальними правами;

10) відшкодування судових витрат фізичних та юридичних осіб, на користь яких ухвалене судові рішення [2, с. 1].

Адміністративна відповідальність реалізується шляхом застосування до винних осіб адміністративних стягнень, які застосовуються лише до винних у вчиненні адміністративних проступків осіб. Загальною особливістю адміністративних стягнень є їх виховний, каральний та профілактичний характер. Можна дати таке визначення поняття адміністративного стягнення – це заходи примусу, що застосовуються уповноваженими державними органами, зазвичай виконавчої влади, від імені держави до осіб, винних у скоєнні адміністративного правопорушення.

Систему адміністративних стягнень закріплено в ст. 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), в якій їх перелічено з урахуванням зростання суворості:

– попередження (ст. 26 КУпАП);

– штраф (ст. 27 КУпАП);

– оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом правопорушення (ст. 28 КУпАП);

– конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення (ст. 29 КУпАП);

– позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (ст. 30 КУпАП);

– громадські роботи (ст. 31–1 КУпАП);

– виправні роботи (ст. 31 КУпАП);

– адміністративний арешт (ст. 32 КУпАП).

До осіб, які не є громадянами України, може бути застосоване видворення за межі України. З перелічених адміністративних стягнень конфіскація й оплатне вилучення в окремих випадках можуть застосовуватися як основні та як додаткові стягнення, інші ж тільки як основні [3, с. 1].

Загальні правила накладення стягнень за адміністративні правопорушення, які конкретизують і поглиблюють конституційні принципи законності, гуманізму, індивідуалізації адміністративної відповідальності, закріплено в гл. IV КУпАП.

Стягнення за адміністративне правопорушення накладається в межах, установлених нормативним актом, який передбачає відповідальність за вчинене правопорушення. Під час накладення стягнення

враховуються характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність (ст. 33 КУпАП).

Виконання ж постанов про накладання адміністративних стягнень – заключний етап формально визначеної процедури притягнення до адміністративної відповідальності. Від того, наскільки послідовно реалізована постанова про адміністративне стягнення, наскільки своєчасно справа доведена до завершення, багато в чому залежить рівень ефективності боротьби з адміністративними правопорушеннями, їх попередження, результативність виховання громадян у дусі точного і неухильного дотримання законів.

Адміністративні стягнення виконують свою соціальну функцію лише тоді, коли вони завершені, а правопорушник зазнав визначені законом правобмеження. Якщо постанова про накладення стягнення не виконана або реалізована частково, то результативність її не відчувається. Тому ефективність накладених адміністративних стягнень безпосередньо зумовлена рівнем їх реалізації.

Необхідною умовою виконання постанови про накладення адміністративного стягнення є набуття нею чинності. Це означає, що постанова набула значення закону, є обов'язковою і має бути реалізована. У разі оскарження або опротестування постанови її виконання зупиняється на певний час, а потім відновлюється, якщо скарга або протест залишилися без задоволення. Отже, постанова про накладення адміністративного стягнення наділена особливою силою, тому що є обов'язковою для виконання державними і громадськими органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами і громадянами (ст. 298 КУпАП) [4, с. 1].

Результативна реалізація постанов про накладення адміністративних стягнень є дуже важливою для посилення ефективності адміністративної відповідальності і багато в чому залежить від рівня електронного інформаційного забезпечення, який полягає в контролі за правильним і своєчасним виконанням цих постанов.

Коли постанова остаточно виконана, це необхідно зафіксувати у відповідних документах. Якщо є якісь перешкоди правильному і своєчасному виконанню постанови, то орган (посадова особа), який виніс її, зобов'язаний вжити всіх передбачених законом обґрунтованих заходів для їх усунення.

Наведемо елементи використання електронних засобів інформації в адміністративному судочинстві на прикладі положень, закріплених в Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі. Так, адміністративні матеріали, оформлені працівником поліції, протягом однієї доби надсилаються до підрозділів адміністративної практики для подальшої їх реєстрації й опрацювання. Особа, яка здійснює контроль за використанням бланків про адміністративне правопорушення та постанов про адміністративне правопорушення,

одночасно здійснює перевірку правомірності оформлення адміністративних матеріалів. Справи про порушення правил, норм і стандартів у сфері гарантування безпеки дорожнього руху підлягають зберіганню протягом трьох років. Матеріали про порушення правил дорожнього руху, зафіксовані за допомогою фото-, відеозапису чи кінозйомки, зберігаються в підрозділі в електронному вигляді протягом трьох місяців із дати фіксації порушення.

Постанова про накладення адміністративного стягнення за справою про адміністративне правопорушення у сфері гарантування безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі, складається в письмовій формі (заповнюється відповідно до вимог п. 8 р. XIII цієї Інструкції) або, за наявності технічної можливості, в електронній формі, у вигляді стрічки, яка роздруковується за допомогою спеціальних технічних пристроїв, із зазначенням відомостей, що відповідають пунктам постанови про накладення адміністративного стягнення за справою про адміністративне правопорушення у сфері гарантування безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі [5, с. 7, 19].

Проаналізовано і р. IV Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) крізь призму використання електронних засобів інформації у виконанні постанов про накладення адміністративних стягнень.

Судове рішення, яке набрало чинності або яке належить виконати негайно, є підставою для його виконання. Виконання судового рішення може бути зупинене у випадках, визначених цим Кодексом. Примусове виконання судових рішень в адміністративних справах здійснюється встановленим законом порядком. Виконання судового рішення здійснюється на підставі виконавчого листа, виданого судом, який розглядав справу як суд першої інстанції.

Виконавчі листи викладаються в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи шляхом заповнення відповідних форм процесуальних документів, передбачених Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, і підписуються електронним цифровим підписом судді (у разі колегіального розгляду – електронними цифровими підписами всіх суддів, які входять до складу колегії).

Підставою для виконання суб'єктом державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань судового рішення, що набрало чинності, є його примірник в електронній формі, надісланий суб'єкту державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань у порядку інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром судових рішень та Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, затверджене Міністерством юстиції України спільно з Державною судовою адміністрацією України.

Протягом п'яти днів після набрання судовим рішенням чинності виконавчий документ вноситься до Єдиного державного реєстру виконавчих докумен-

тів, а його копія (текст), що містить інформацію про веб-адресу такого документа в Єдиному державному реєстрі виконавчих документів, надсилається стягувачу на його офіційну електронну адресу або, у разі її відсутності, рекомендованим чи цінним листом.

Якщо судом вживалися заходи забезпечення позову, суд вносить до Єдиного державного реєстру виконавчих документів наявні в суду документи, що підтверджують виконання відповідної ухвали суду.

Положення про Єдиний державний реєстр виконавчих документів затверджується спільним нормативно-правовим актом Міністерства юстиції України та Державної судової адміністрації України [6].

Висновки. Винесена уповноваженим органом (посадовою особою) постанова про накладення адміністративного стягнення повинна бути реалізована в стислі строки. Інакше буде втрачена опера-

тивність у застосуванні заходів адміністративного впливу, що, без сумніву, відіб'ється на його ефективності, зменшить їхнє виховне і попереджувальне значення в боротьбі з адміністративними правопорушеннями. Адміністративним стягненням досягається мета покарання порушника, воно є необхідним засобом виховання правопорушника і запобігання скоєнню нових правопорушень. Невід'ємною умовою ефективного впливу принципів законності на суспільні правовідносини є додержання таких основних умов: а) невідворотність юридичної відповідальності за порушення вимог законності; б) наявність механізму контролю за точним та неухильним виконанням приписів законів та підзаконних правових актів; в) наявність розвиненої системи права, яка відображає об'єктивні потреби держави та всіх учасників правовідносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Калюжний Р. Науково-практичний коментар КУпАП. URL: <http://uristinfo.net/adminpravo/131-ra-kaljuzhnij-naukovo-praktichnij-komentar-kupap/3402-ra-kaljuzhnij-atkomzjuk-oo-pogribnij-kodeks-ukrayini-pro-administrativni-pravoporushennja-komentar.html>.
2. Кодекси України // Kodeksy.com.ua. 2011–2019. Україна. URL: <http://kodeksy.com.ua/kas/statja-2.htm>.
3. Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення. *Навчальні матеріали онлайн*. URL: https://pidruchniki.com/13480104/pravo/administrativni_styagnennya_zagalni_pravila_nakladennya.
4. Виконання постанов про накладення адміністративних стягнень. *Навчальні матеріали онлайн*. URL: https://pidruchniki.com/1698030345259/pravo/vikonannya_postanov_pro_nakladannya_administrativnih_styagnen.
5. Інструкція з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: затв. наказом МВС України від 17 листопада 2015 р. № 1395. URL: https://yurist-online.org/download/npa/nakaz_mvs-1395_vid_07_11_2015.pdf.
6. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 р. №2747–IV, у редакції Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 48. Ст. 436.